

Лісосмуги
Життя

Про лісогосподарські заходи у законодавстві

Ганна Лобченко, доцент кафедри відтворення лісів та лісових меліорацій НУБіП України, к.с.-г.н, науковий консультант проекту «Лісосмуги життя» благодійного фонду «Peli can live»

27 травня 2021 р.

Зміст

1. Правила утримання та збереження полезахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення. Лісовий кодекс України
2. Успішний досвід поєднання с/г і дерев: алейне землеробство

Лісовий Кодекс України

- **Стаття 5. Землі лісогосподарського призначення**
- До земель лісогосподарського призначення належать лісові землі, на яких розташовані лісові ділянки, та нелісові землі, зайняті сільськогосподарськими угіддями, водами й болотами, спорудами, комунікаціями, малопродуктивними землями тощо, які надані в установленому порядку та використовуються для потреб лісового господарства. **До земель лісогосподарського призначення не належать землі, на яких розташовані полежахисні лісові смуги.**
- **Стаття 81. Лісорозведення**
- Лісорозведення здійснюється на призначених для створення лісів землях, не вкритих лісовою рослинністю, насамперед низькопродуктивних та непридатних для використання в сільському господарстві (яри, балки, піски тощо), на землях сільськогосподарського призначення, **виділених для створення полежахисних лісових смуг** та інших захисних насаджень.
- Землі, призначені для лісорозведення, відповідно до Земельного кодексу України відносяться **до земель лісогосподарського призначення.**

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 22 липня 2020 р. № 650

ПРАВИЛА
утримання та збереження полезахисних лісових смуг,
розташованих на землях сільськогосподарського
призначення

1. Ці Правила визначають основні вимоги щодо утримання та збереження полезахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення, проведення комплексу заходів з метою забезпечення виконання функцій з агролісотехнічної меліорації.

Ці Правила є обов'язковими для виконання усіма власниками, орендарями та користувачами земельних ділянок, на яких розташовано полезахисні лісові смуги (далі - землекористувачі).

2. У цих Правилах терміни вживаються у такому значенні:

полезахисні лісові смуги - штучно створені насадження лінійного типу для захисту сільськогосподарських угідь від негативного впливу природних та антропогенних факторів;

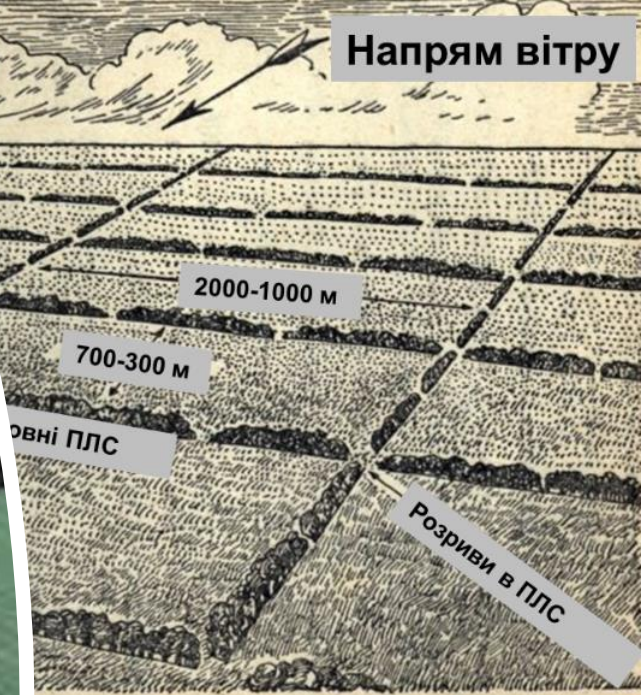
утримання полезахисних лісових смуг - комплекс лісівничих та агротехнічних заходів, спрямованих на поліпшення стану або складу насаджень, підтримання відповідних конструкцій;

збереження полезахисних лісових смуг - комплекс заходів щодо організації охорони і захисту насаджень від пожеж, незаконних рубок, пошкоджень, ослаблення, захисту від шкідників і хвороб та іншого шкідливого впливу.

3. Зазначається, що ці Правила не застосовуються до лісових смуг, розташованих на землях населених пунктів.

ПРАВИЛА утримання та збереження полезакисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення (2020)

- 2. У цих Правилах терміни вживаються у такому значенні:
- **полезакисні лісові смуги** - штучно створені насадження лінійного типу для захисту сільськогосподарських угідь від негативного впливу природних та антропогенних факторів;
- **утримання полезакисних лісових смуг** - комплекс *лісівничих та агротехнічних заходів*, спрямованих на поліпшення стану або складу насаджень, підтримання відповідних конструкцій;
- **збереження полезакисних лісових смуг** - комплекс заходів щодо *організації охорони і захисту насаджень від пожеж, незаконних рубок, пошкоджень, ослаблення, захисту від шкідників і хвороб* та іншого шкідливого впливу.

ПРАВИЛА утримання та збереження пожезахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення

- 3. Землекористувачами проводяться **заходи з утримання та збереження пожезахисних лісових смуг на підставі матеріалів лісовпорядкування або обстежень комісією** з метою визначення необхідності проведення невідкладних заходів з поліпшення санітарного стану пожезахисних лісових смуг, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (аварій, стихійного лиха тощо) у пошкоджених, малоефективних, зріджених, відмираючих насадженнях, які втрачають свої захисні функції.
- **Матеріали лісовпорядкування** затверджуються у порядку, визначеному **статтею 48 Лісового кодексу України**.
- ...
- Для проведення **рубок догляду, реконструктивних рубок** видається **лісорубний квиток** відповідно до **статті 69 Лісового кодексу України**.
- У разі коли стан насаджень загрожує життю, здоров'ю громадян чи майну громадян та/або юридичних осіб, видалення дерев здійснюється **у найкоротші строки з подальшим оформленням акта та лісорубного квитка** протягом місяця від початку рубки.

Лісовий Кодекс України

- Стаття 84. Заходи щодо поліпшення якісного складу лісів
- З метою поліпшення якісного складу лісів, їх оздоровлення, посилення захисних властивостей власники лісів та постійні лісокористувачі здійснюють **ЛІСОГОСПОДАРСЬКІ ЗАХОДИ** (*рубки догляду за лісом, санітарні рубки, лісовідновні рубки в деревостанах, що втрачають захисні, водоохоронні та інші корисні властивості, рубки, пов'язані з реконструкцією малоцінних молодняків і похідних деревостанів тощо*).
- У пралісах, квазіпралісах та природних лісах заходи з підвищення продуктивності та поліпшення якісного складу лісів, санітарні рубки та видалення захаращеності не проводяться.

ПРАВИЛА утримання та збереження полезакисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення

4. Лісовпорядкування полезакисних лісових смуг забезпечує отримання характеристики лісомеліоративного стану насаджень та розроблення комплексу заходів для продовження строку їх експлуатації і проводиться за такими додатковими показниками:

- вид;
- площа, довжина, ширина, кількість рядів;
- головна порода;
- конструкція;
- віковий період;
- лісівничо-меліоративна оцінка.

Лісовий Кодекс України

Стаття 47. Ведення лісовпорядкування

- **Лісовпорядкування є обов'язковим на всій території України** та ведеться державними **лісовпорядними організаціями за єдиною системою в порядку**, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері лісового господарства.

Стаття 48. Матеріали лісовпорядкування

- У матеріалах лісовпорядкування дається **якісна і кількісна характеристика** кожної лісової ділянки, комплексна оцінка ведення лісового господарства, що є основою для розроблення на засадах сталого розвитку проекту організації та розвитку лісового господарства відповідного об'єкта лісовпорядкування.
- **Проект організації та розвитку** лісового господарства передбачає **екологічно обґрунтоване** ведення лісового господарства і **розробляється відповідно до нормативно-правових актів**, що регулюють організацію лісовпорядкування.
- У проекті організації та розвитку лісового господарства визначаються і обґрунтовуються основні напрями організації і розвитку лісового господарства об'єкта лісовпорядкування з урахуванням стану та перспектив економічного і соціального розвитку регіону.
- **Матеріали лісовпорядкування затверджуються** в установленому порядку **органом виконавчої влади з питань лісового господарства Автономної Республіки Крим, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства**, за погодженням відповідно з **органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища Автономної Республіки Крим, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища**.

2. Успішний досвід поєднання с/г і дерев

Аналогом полезахисним лісовим смугам та лісоаграрним ландшафтам України у світі є поняттям "агролісівництво" (agroforestry).

- 1. **Орно-лісове землекористування** (*silvoarable agroforestry*) – поєднання куліс одно- або багаторічних сільськогосподарських культур з кулісами насаджень.
- 2. **Лісові пасовища** (*silvopasture*) – поєднання деревних рослин та пасовищ для худоби.
- 3. **Лісове фермерство** (*forest farming*) – лісові ділянки, що використовуються для продукування або збору врожаю природних постійних спеціалізованих культур для лікарських, декоративних або кулінарних цілей.
- 4. **Прибережні буферні смуги** (*riparian buffer stripes*) – це смуги багаторічних рослин (дерев/кущів/трав) природних або посаджених між орними землями/пасовищами і водними об'єктами (струмками, озерами, водно-болотними угіддями і ставками) для захисту якості води та поліпшення біорізноманіття. Вони фільтрують поживні речовини, значною мірою запобігають ерозії від водостоків із сусідніх полів.
- 5. **Покращений пар** (*improved fallow*) – полягає у висаджуванні швидкорослих, переважно бобових деревних видів, під час фази пару вогневого землеробства; ці деревні види підвищують родючість ґрунту і можуть забезпечити економічні продукти. Вогневе землеробство (*shifting cultivation*) – форма сільського господарства (особливо в тропічній Африці), за якої площа землі очищена вогнем від рослинності і культивується протягом кількох років, а потім її змінюють на нову ділянку, доки її родючості буде природно відновлена.
- 6. **Багатофункціональні дерева** (*multipurpose trees*) – це фруктові та інші дерева довільно чи систематично посаджені на орних землях або пасовищах з метою отримання фруктів, дров, фуражу і деревини, на ряду із іншими послугами на фермах і пасовищних угіддях.

<https://superagronom.com/blog/674-polezahisni-smugi--radyanskiy-perejitok-chi-svitoviy-trend>

Алейне землеробство

Alley Cropping

- *Alley Cropping is planting rows of trees at wide spacings with a companion crop grown in the alleyways between the rows. Alley cropping can diversify farm income, improve crop production and provide protection and conservation benefits to crops.*
- **Алейне землеробство** - це посадка рядів дерев на широких відстанях із супутнім вирощуванням сільськогосподарських культур між рядами алейних посадок дерев.
- Алейне землеробство може урізноманітнити джерела доходів господарств, покращити виробництво сільськогосподарських культур та забезпечити додаткові прибутки від захисту та збереження сільськогосподарських культур.
- <https://www.youtube.com/watch?v=oJSYT26pq6k>
- <https://www.youtube.com/watch?v=b8Kwb5yInPM>

Алейне землеробство

США

Умовні позначення

📍 Forest Agriculture Enterprises

США

Алейне землеробство

США

Умовні позначення

📍 Forest Agriculture Enterprises

Google Earth

Google Earth

©2021 Google

12

200 m

Німеччина

Меліоративно
облаштований
агроландшафт,
Німеччина

Агроландшафти Данії

**Адаптивний тип
агролісоландшафтного
планування у Данії**

Агролісівництво у Швейцарії

Агролісівництво у Великобританії

Наукові дослідження в Україні

- Дисертація: Сидоренко С.В. (2021) АГРОЕКОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ДУБОВИХ ПОЛЕЗАХИСНИХ СМУГ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

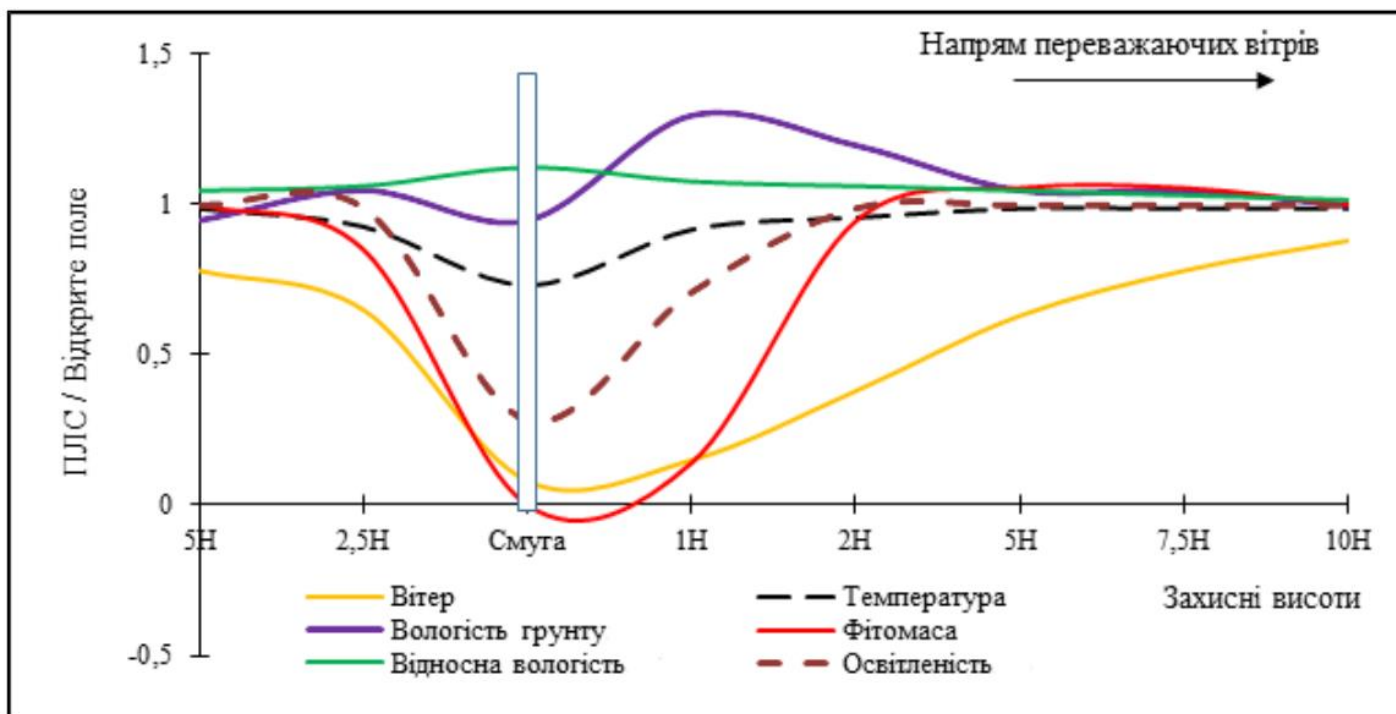

Рис. 2. Вплив полезахисних лісових смуг на формування мікроклімату

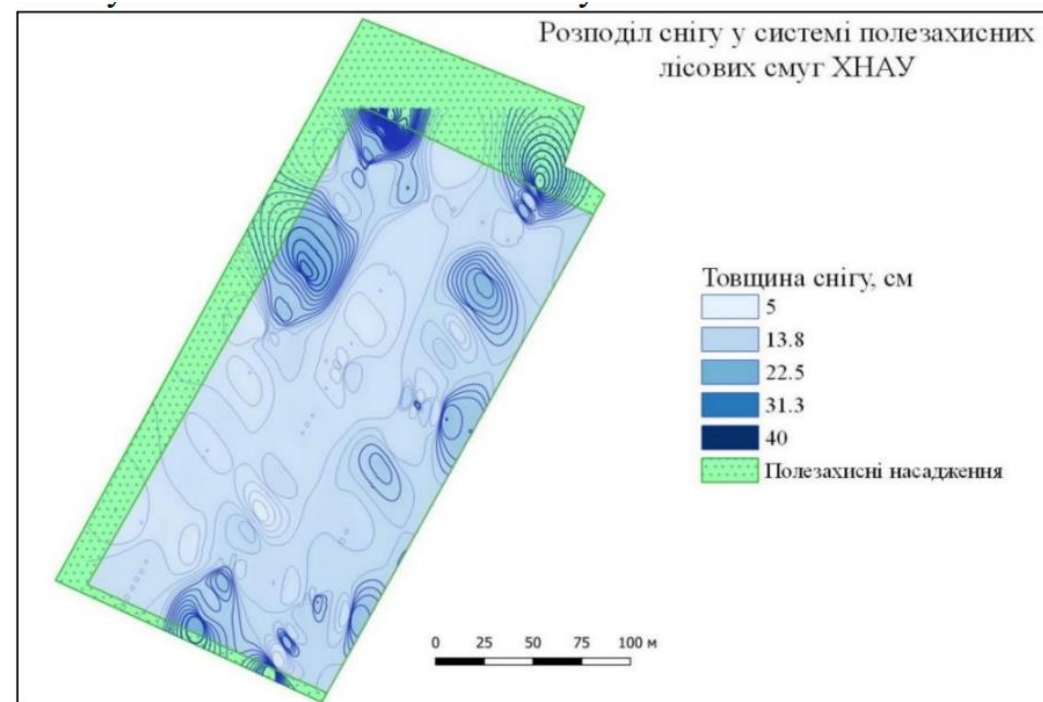

Рис.3. Інтерпольована карта-схема відкладення снігу на полі між основними лісовими смугами

Висновки

1. Законодавство має неточності й неузгодженість та потребує доопрацювання.
2. Механізм проведення лісовпорядкування лісових смуг є відносно новим та проходить апробацію (*більше на наступному вебінарі*).
3. **Науково-обґрунтований підхід** до утримання і збереження лісових смуг дозволить :
  - ✓ захистити сільськогосподарські угіддя від посух, суховіїв, пилових бурь тощо (фактично агро-страхування);
  - ✓ отримати **додатковий дохід** через диверсифікацію продукції;
  - ✓ зменшити **тиск на лісові насадження**;
  - ✓ зменшити вміст парникових газів та підвищує поглинання вуглецю (**пом'якшити зміни клімату**) ;
  - ✓ **збереження існуючих лісосмуг** - це використання інвестиції попередніх років для отримання прибутків сьогодні.

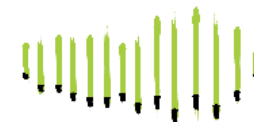

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЛІСОВОГО І
САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА
Кафедра відтворення лісів та лісових меліорацій

03041, м. Київ,
вул. Генерала
Родімцева, буд. 19,
навчальний корпус № 1

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

Лісосмуги

Життя

Лобченко Анна Олександрівна

lobchenko@nubip.edu.ua

Тел. 097-885-30-39